

ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ЖІНОЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

THE CAUSES AND CONDITIONS OF FEMALE CRIME IN THE ECONOMIC SECTOR

Євдокімова М.О.,

аспірант

Академії адвокатури України

Стаття присвячена та розкриває одну із актуальних тем у галузі боротьби із жіночою злочинністю, а саме причини та умови сучасної жіночої злочинності в економічній сфері. Автором також досліджено різні точки зору правової природи причин і умов злочинності у цілому. На основі вивчення новітніх наукових праць вітчизняних та зарубіжних кримінологів автором виділені головні причини та умови, які сприяють поширенню жіночої злочинності в економічній сфері.

Ключові слова: жіноча злочинність, економічна злочинність, причини злочинності, економічна безпека, умови злочинності, попередження злочинності.

Статья посвящена и раскрывает одну из актуальных тем в области борьбы с женской преступностью, а именно причины и условия современной женской преступности в экономической сфере. Автором также исследованы различные точки зрения правовой природы причин и условий преступности в целом. На основе изучения новейших научных трудов отечественных и зарубежных криминологов автором выделены главные причины и условия, способствующие распространению женской преступности в экономической сфере.

Ключевые слова: женская преступность, экономическая преступность, причины преступности, экономическая безопасность, условия преступности, предупреждение преступности.

The article is devoted to one of the topical issues in the field of combating female crime, namely, the causes and conditions of modern female crime in the economic sphere. The author also studied various points of view on the legal nature of the causes and conditions of crime in general. Based on the study of the latest scientific works of domestic and foreign criminologists, the author identifies the main causes and conditions that contribute to the spread of female crime in the economic sphere.

Key words: female criminality, economic crime, causes of crime, economic security, crime conditions, crime prevention.

Постановка проблеми. Питання боротьби з економічною злочинністю завжди займали провідне місце в діяльності правоохоронних органів. Але для ефективної роботи вищезгаданих структур необхідним є повне та об'єктивне розуміння детермінації цього виду злочинності, а особливо жіночої злочинності в економічній сфері. Оскільки негативні наслідки від вищезгаданого виду злочинності деструктивно впливають не тільки на економічну безпеку країни, але і руйнують такий соціальний інститут як сім'я.

Саме тому можна погодитися із думкою про те, що показник злочинності серед жінок є своєрідним індикатором здоров'я суспільного життя [1].

Стан дослідження. Над проблематикою жіночої злочинності працювали такі вітчизняні науковці, як В.С. Батиргареева, В.О. Меркулова, Б.М. Головкін, Н.О. Чечель. Вагомий внесок у дослідження та вивчення питання щодо економічної злочинності здійснили В.І. Борисов, В.В. Голіна, Н.О. Гуророва, І.М. Даньшин, А.П. Закалюк, В.С. Зеленецький, О.Г. Кальман. Мета статті – аналіз сучасних причин та умов жіночої злочинності в економічній сфері на основі існуючих методологічних підходів.

Виклад основного матеріалу. Причини й умови злочинності визначають як систему негативних для відповідної суспільно-економічної формації та держави соціальних явищ, що детермінують злочинність як свій наслідок [2, с. 136].

Злочинність – явище соціальне (незважаючи на біологічне походження її носіїв-людей), що дозволяє зробити висновок про те, що причини її, насамперед, теж соціальні за своїм характером.

Стосовно жіночої економічної злочинності варто зазначити, що головні причини й умови її існування є, з нашої точки зору, загальними і їх не варто розділяти в основній своїй масі.

Однією з особливостей жіночої злочинності є те, що протягом десятирок років вона залишається в кілька разів нижчою чоловічої, але виявляє тенденцію до зростання. Інтенсивне зростання злочинності жінок пояснюється низкою активно діючих у суспільстві явищ і процесів.

Існує кілька класифікацій детермінантів злочинності, проте основними, що справді відображають сутність цього явища, вважаємо три класифікації. По-перше, детермінанти за рівнем функціонування поділяються на: злочинність загалом; окремих видів (груп) злочинів; окремих злочинів. По-друге, детермінанти злочинності за своїм змістом можуть бути поділені на: соціально-політичні, економічні, психологічні, виховні, біологічні, географічні та ін. По-третє, за природою виникнення детермінанти злочинності окремі вчені пропонують поділяти на три категорії: об'єктивні, об'єктивно-суб'єктивні та суб'єктивні. Причинами злочинності в найзагальнішому плані варто визнати сукупність об'єктивних і суб'єктивних детермінантів, що породжують злочинність як зако-

номірний соціальний наслідок. Під об'єктивними причинами, які обумовлюють жіночу злочинність в економічній сфері, варто вважати сукупність факторів, що впливають на злочинність у сучасному світі та повністю чи майже повністю не залежать від волі людей, але історично успадковані від попередніх епох, вони підтримують стан напруженості в суспільстві та сприяють злочинності [3, с. 126–127].

До об'єктивних причин жіночої злочинності в економічній сфері входить велика кількість різноманітних соціальних та політичних явищ і процесів. Але увагу варто звернути на такі, як соціально-економічна криза та руйнування інституту сім'ї. Правильною є думка, що на сучасному етапі фактори економічного характеру служать одними з основних джерел соціально-психологічної напруженості жіночої частини населення в суспільстві, що нерідко призводить до різних кримінальних ситуацій.

Економічні чинники роблять більший вплив саме на жіночу злочинність, ніж на чоловічу. Зокрема, оскільки інфляційні процеси сильніше відчуються населенням з невисокими доходами, від них страждають, насамперед, жінки. Це чинить тиск на їхню повсякденну поведінкову модель. Коефіцієнт кореляції між індексом споживчих цін і щорічним показником приросту злочинності становить 0,86%.

Бідність, злидні, відсутність нормальних життєвих перспектив та інші подібні обставини, що свідчать про відсутність у значної частини населення економічної свободи, все це породжує цілий комплекс гостро негативних соціальних наслідків.

Відмінності в доступі до соціальних ресурсів, які пов'язані, насамперед, з нерівністю доходів, неоднаковими шансами знайти роботу на ринку праці, нерівними можливостями професійного та кар'єрного росту, обертаються тим, що жінки, частіше, ніж чоловіки, відчувають себе соціально вразливими, незахищеними, частіше відчувають страх перед майбутнім, невпевненість у завтрашньому дні [4, с. 50]. Ослаблення і руйнування інституту сім'ї неминуче означає, що жінка перестає виконувати або виконує неналежним чином споконвічно жіночі ролі і обов'язки. Сім'я, своя чи батьківська, певною мірою втрачає значення регулятора поведінки і всього звичного способу життя. Ті жінки, які перестають відчувати свій зв'язок з родиною, вже не орієнтуються на її традиційні цінності й отримують значно більше можливостей діяти, не звертаючи більше уваги на заборони, які традиційно мали вирішальне значення у виборі варіанту поведінки жінки.

При цьому важливо відзначити, що психологічна незалежність жінки часто органічно пов'язана з матеріальною. Тому зараз дівчина починає працювати в молодому віці. Деякою мірою це має зіграти позитивну роль.

Жінка, матеріально незалежна, яка не орієнтована на збереження сім'ї, яка усвідомлює себе як особистість, що володіє високою самооцінкою, може багато чого досягти в житті. Водночас мати сімейства, матеріально і (або) психологічно залежна від чоловіка, який обділений моральними якостями, вимушена

терпіти погане ставлення чоловіка (побої, пияцтво, знущання і т.ін.), що, своєю чергою, розхитує жіночу психіку і підриває здоров'я; доведена до відчаю, в кінці кінців може піти на злочин [5, с. 492–494].

Друга група детермінант – суб'єктивні, внутрішні умови, що впливають на злочинність (зокрема, групу), пов'язані зі способом життя людей. Іноді їх визначають як суб'єктивні причини злочинності, тобто певні елементи соціальної психології, що виявляються у викривлених потребах, інтересах, цілях, мотивах, моральних цінностях і правосвідомості осіб, які вчиняють правопорушення. Тобто, суб'єктивні детермінанти охоплюють усе особистісне, що залежить від конкретної людини: її свідомість, цінності, потреби, традиції, мораль, право тощо. До суб'єктивних детермінант відносять найрізноманітніше коло факторів, але увагу варто звернути на причини, що пов'язані із впливом сім'ї на майбутню злочинницю [3, с. 127]. Загальновідомо, що формування особистості у будь-якої людини проходить декілька стадій починаючи з дитинства та триває не все життя, а лише період, необхідний для прийняття відповідного комплексу норм, ролей, установлень. При цьому особливу роль відіграє так звана первинна соціалізація, коли дитина несвідомо засвоює зразки та манери поведінки, типові реакції дорослих на ті чи інші проблеми.

Саме сім'я є первинним соціальним середовищем, в якому виникають конкретні життєві обставини, що формують особу людини взагалі. Тому злочинну поведінку вважають своєрідним наслідком первинної соціалізації.

Фахівці відзначають, що вади сімейного виховання, обумовлені як випадками прямого негативного впливу сім'ї, так і неможливістю вирішувати питання морально-психологічного виховання дитини в умовах руйнування системи державних органів виховання і підриву матеріальної бази сімейного виховання, є однією з основних причин формування негативних соціально-психологічних властивостей особи неповнолітніх злочинців [6, с. 35].

Відсутність належних сімейних контактів, які фактично важко компенсувати громадським впливом, особливо пагубно впливають на дівчат. По-перше, майже всі відкинуті родиною дівчата занадто рано починають статеве життя, стають легкою сексуальною здобиччю більш дорослих хлопців і, як наслідок, швидко деморалізуються. По-друге, відірвавшись від сім'ї та школи, вийшовши за межі нормального людського спілкування, таким дівчатам дуже важко, іноді і неможливо повернутися до звичайного життя, повернути втрачену повагу і довіру оточуючих. Характерно, що дівчині-правопорушниці значно важче відновити позитивні рольові функції, ніж хлопчикам. Жінок, які встали на «хибну стежку», в усі часи суспільство найчастіше ізолює без жалю і назавжди. Неповнолітні особи жіночої статі виявляють більш ранню кримінальну активність (14–15 років), дві третини з них – дівчата з неблагополучних сімей, ніде не вчилися і не працювали до скоєння злочину.

За рівнем корисливо насильницької злочинності вони не поступаються неповнолітнім юнакам. Зрозуміло, в основі їхньої кримінальної поведінки лежить, головним чином, не корисливість, як у дорослих жінок-злочинниць, а інші чинники – важке матеріальне становище, мотиви самоствердження, соціальна і статева розбещеність.

Водночас стосовно жіночої злочинності, включаючи жіночу економічну злочинність, можна сказати, що в основі причин скоєння жінками майже всіх злочинів лежить конфлікт: соціальний, особистісний, політичний, релігійний, сімейний, інший, далеко не завжди настільки очевидний, а скоріше завуальований і прихований. При цьому причинами скоєння жінками злочинів у 48% випадків стало задоволення необхідних життєвих потреб, у 15% – задоволення потреб сім'ї, у 2% – бажання володіти цінними речами, у 9% – помста, у 8% – ревності. Факторами, що сприяють скоєнню жінками злочинів, є:

- а) самотність, наслідком чого є відторгнення від суспільства і близьких людей;
- б) постійна і тривала депресія;

- в) алкоголізм і наркоманія;
- г) відсутність свого будинку;
- г) психічні захворювання [7, с. 194]

Украй цінною та актуальною є думка Е. Феррі, висловлена на початку ХХ сторіччя, стосовно того, що злочинність безсмертна доти, доки не зміняться моральні та ціннісні орієнтири людства.

Висновки. Таким чином, детермінаційний комплекс жіночої злочинності у цілому та її економічної частини вельми складний. Його утворюють як об'єктивно-значимі, так і суб'єктивно-об'єктивні протиріччя, що відбуваються в нашому сучасному суспільстві.

Поділ на об'єктивні й суб'єктивні детермінанти є певною мірою умовним, оскільки детермінанти, що є суб'єктивними, обумовлені як особистісно, так і зовнішніми факторами. Жодні зовнішні обставини не можуть бути визначальними причинами протиправного діяння, якщо вони не стали внутрішніми детермінантами людської діяльності. Тому є очевидним, що в чистому вигляді немає ні об'єктивних, ні суб'єктивних детермінант.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Надьон О.В. Жіноча злочинність: деякі особливості розслідування справ/ URL : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/1111/%CD>
2. Криминологія / под ред. Н.Ф. Кузнецовой, Г.М. Миньковского. М.: Изд-во МГУ. 1994. 415 с
3. Сомик О.С. Чинники, що сприяють економічній злочинності в Україні та її проявам в організованих формах. Правничий вісник Університету «КРОК». 2011. Вип. 9. С. 125–130.
4. Корнякова Т.В. Криминологічний аналіз жіночої злочинності. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. Вип. 1. С. 49–51.
5. Михайлов, О.Є. Криминологія: навчальний посібник / О.Є. Михайлов, А.В. Горбань, В.В. Міщук. К.: «Знання». 2012. 565 с.
6. Полях В.Б. Вплив сім'ї на формування особи неповнолітнього злочинця. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2014. Вип. 28(3). С. 33–36
7. Александров Ю.В., Гель А.П., Семаков Г.С. Криминологія: Курс лекцій. К.: МАУП. 2002. 295 с.